

PÄŤ MINÚT PRÁVNEJ FILOZOFIE

Prvá minúta

Pre vojaka platí, že rozkaz je rozkaz. Zákon je zákon, hovorí právnik. Zatiaľ čo však pre vojaka povinnosť a právo na poslušnosť zanikajú, ak vie, že rozkaz smeruje k zločinu alebo k priestupku, právnik od čias, keď pred asi sto rokmi vymreli poslední stúpenci prirodzeného práva, nepozná nijaké podobné výnimky z platnosti zákona a z poslušnosti tých, ktorí sú podriadení zákonu. Zákon platí, pretože je to zákon, a zákonom je vtedy, ak má v obvyklých prípadoch moc na to, aby sa presadil.

Takéto chápanie zákona a jeho platnosti (nazývame ho pozitivistickým učeníím) spôsobilo bezbrannosť právnikov a ľudu voči niekedy svojvoľným, strašným, zločinným zákonom. V konečnom dôsledku právo stotožňuje s mocou; len tam, kde je moc, je právo.

Druhá minúta

Bola snaha doplniť alebo nahradiť túto vetu inou vetou: Právo je to, čo prospieva ľudu.

To znamená: svojvôľa, porušenie zmluvy, nezákonnosť sú právom, pokiaľ sú pre ľud užitočné. Prakticky to značí: čo sa nositeľovi štátnej moci vidí byť všeobecne prospešné, každý nápad a každá nálada despotu, trest bez zákona a rozsudku, nezákonná vražda chorých – to všetko je právo. To *môže* znamenať: na vlastný prospech sa hľadí ako na prospech všeobecný. A tak stotožnenie práva s domnelým alebo údajným prospechom ľudu mení právny štát na bezprávny štát.

Nie, nemá platiť: všetko, čo prospieva ľudu, je právo, skôr naopak: len to, čo je právo, slúži ľudu.

Tretia minúta

Právo je vôľa k spravodlivosti. Avšak spravodlivosť znamená: posudzovať bez ohľadu na osobu, hodnotiť všetkých podľa rovnakého meradla.

Ak sa však ctí zavraždenie politických odporcov, ak sa nariadi vražda príslušníka inej rasy, ale rovnaký čin proti stúpencom vlastného zmýšľania sa trestá tými najstrašnejšími a najzhanobujúcejšími trestmi, tak to nemá nič spoločné ani so spravodlivosťou, ani s právom.

Ak zákony vedome popierajú vôľu k spravodlivosti, napríklad ak ľuďom zaručujú a upierajú práva podľa svojvôle, potom týmto zákonom chýba platnosť, ľud nie je povinný ich poslúchať a aj právnici musia nájsť odvahu odoprieť im charakter práva.

Štvrtá minúta

Isteže, okrem spravodlivosti je cieľom práva aj všeobecný prospech. Isteže, aj zákon ako taký, dokonca zlý zákon, má ešte stále hodnotu – hodnotu zaistiť právo pred pochybnosťami. Isteže, ľudská nedokonalosť neumožňuje, aby sa v zákone vždy harmonicky zjednotili všetky tri hodnoty práva – všeobecný prospech, právna istota a spravodlivosť, a potom zostáva už iba zvážiť, či kvôli právnej istote predsa len ešte možno prisúdiť platnosť zlému, škodlivému alebo nespravodlivému zákonu, alebo či mu, kvôli jeho nespravodlivosti a všeobecnej škodlivosti, odoprieť platnosť. To sa však musí hlboko vstúpiť do vedomia ľudu a právnikov: *môžu* existovať zákony, ktoré sú do takej miery nespravodlivé a všeobecne škodlivé, že musí byť popretá ich platnosť, ba dokonca ich právny charakter.

Piata minúta

Existujú teda právne princípy, ktoré sú silnejšie ako každá tvorba práva, takže zákon, ktorý im odporuje, je neplatný. Tieto princípy sa nazývajú prirodzené právo alebo rozumové právo. Isteže, v jednotlivostiach ich sprevádzajú určité

pochybnosti, avšak prácou storočí sa jednako dospelo k istým konštantám, ktoré sa s takým širokým súhlasom zhrnuli do takzvaných deklarácií ľudských a občianskych práv, že so zreteľom na niektoré z nich môže pochybnosti živiť už iba úmyselná skepsa.

V jazyku viery sú však tie isté myšlienky obsiahnuté v dvoch biblických výrokoch. Na jednej strane sa v Biblii píše: Poslúchajte vrchnosť, ktorá má nad vami moc. Na druhej strane je tam tiež napísané: Poslúchajte Boha viac ako človeka – a to snáď nie je iba zbožné pranie, ale platná právna veta. Napätie medzi obojmi výrokmí nemožno vyriešiť tretím, napríklad výrokom: Dajte cisárovi, čo je cisárovo a Bohu, čo je božie, pretože aj ten by spochybňoval hranice. Naopak: riešenie sa prenecháva hlasu božiemu, ktorý sa ozýva iba tvárou v tvár konkrétnemu prípadu vo svedomí jednotlivca.

(1945)

Preklad Alexander Brösl

